

Filosofie a doba

Má-li kniha splnit to, co svým titulem slibuje, musí především její autor vydat svědectví v několika směrech. Musí na prvním místě vyjasnit, co rozumí filosofií, na druhém místě pak, jak chápe onu dobu, kterou označuje jako "naši", a tedy jak chápe svou dobu, a za třetí musí vyjasnit, proč si myslí, že filosofie může nějak a něčím přispět "naší" době.

Známý je výrok Hegelův o sově Minervině, která vylétá po soumraku. Kdybych se měl držet této metafory, musel bych jako poslání filosofie deklarovat vylétání před rozbřeskem. Filosofie rozhodně není doba, vyjádřená v ideách. Aby totiž doba byla zjevná jako doba, potřebuje se vymezit (resp. být vymezena) vůči tomu, co už touto dobou není - tedy jednak proti minulosti, tedy vůči tomu, co bylo, ale už není, zejména však vůči budoucnosti (na to se právě nejvíc zapomíná), tedy vůči tomu, co ještě není, ale možná bude. A právě pro toto vymezení a jeho vyjasnění potřebuje doba filosofii. Filosofie není reflex, odraz doby, nýbrž je reflexí, kritickým viděním a zhodnocením doby. A tady měla celá dosavadní filosofická tradice obrovská manka (a zhusta je mají i dnešní filosofové a jejich filosofie): filosofie zahájila éru nového způsobu myšlení se zásadní chybou, spočívající v redukci skutečnosti na aktuální přítomnost, tj. na to, co se ukazuje. Pokud jde o minulost, bylo možno nahradit to, co pominulo a už není (a tedy co se už nemůže ukazovat), tím, co a jak se minulé kdysi ukazovalo, když ještě nebylo minulým. A ta bylo možno to, co se neukazuje a nemůže ukazovat, přece jenom zčásti zahrnout do rámce skutečného. Beznadějně to však bylo v případě, kdy šlo (a jde) o budoucnost, tedy o to, co se ještě neukazuje a nemůže ukazovat, protože to ještě nenastalo, protože k tomu ještě nedošlo, ještě se to neuskutečnilo.

(Praha, 000428-1.)